

که تا حدود دیگر کمیسیون متعقد بشود.

آقای سید حسین - بنا آن کمیسیون متعقد نشده همین است و آنهایی که بجهت عضویت این کمیسیون انتخاب شده اند هر یک در چند کمیسیون عضویت داشته مشغول کار هستند و نمی توانند بتمام برسند و باین واسطه است که کارها هم معوق مانده تاخیر میشود خوبست مقرر نمایند که آنها در هیچ کمیسیونی حاضر نشوند مگر در همان کمیسیون تا آنکه کار بگذرد.

اسدالله میرزا - این فرمایش شما عمومی بود ولی اینکه من میگویم باید هر فردی از افراد هم خود را مصروف این کار بدارد تا اینکه بزودی این امر فیصل بگیرد.

آقای میرزا سید حسن - چیزیکه حفظ حقوق ایران را میکند دو چیز است یکی اتحاد است که العبدالله بعمل آمده و امیدواریم که انشاءالله در ظل حضرت حجة عجل الله فرجه این اتحاد باقی باشد و دیگری هم فروختن نمیدانم وزیر مالیه نقشه و راهی در این باب بکمیسیون مالیه فرستاده اند یا نه؟

مخبر الملک - بنا بر قرارداد سابق امروز مخصوص مذاکرات خود مجلس بود ولی دیروز قرار شد که آقایان و کلاسیکه قسم یاد ننموده اند امروز قسم یاد نمایند و حالا بعد از مذاکرات دیگر شروع شده است اگر از قسم یاد نمودن صرف نظر فرموده اند بنده عرض میکنم در سرحدات انقلابی حادث میشود تکلیف مجلس نیست که اقدامات نماید و یا اینجا تلکرافات بخواهد باید وزیر مشغول بپای اینجا و راپورت بدهد که از این حادثه این طور جلوگیری شده است در این صورت چه کمیسیونی مجلس میخواهد بکند و چه اقدامی باید بنماید مجلس باید رفع این حوادث را از قوه مجریه بخواهد و یک اندازه هم اطلاع بدارد که اقدامات شده و باید منتظر نتیجه آن اقدامات شد.

حاج امام جمعه - گویا مطالبی که مکرر واقع میشود از انان ما ملت از اهمیت آن منصرف می شود باز سال اگر یک تلکرافاتی میرسد از جانی یک هیجان فوق العاده ما را پیدا میکند و ما به امیدواری بود اما حالا که می شنویم فرمانفرما در ساوجبلاغ معصوم است قبل از شنیدن و بعد از شنیدن آن مطالب هیچ حرفی و تفاوتی بحال ما ظاهر نمیشود اینست که من بکلی مایوس و معزوم این فرمایش جناب مخبر الملک صحیح است ولی اینجا بعضی حرف ها را علنا نمی توانم بگویم بلکه میگویند موقع این حرفها نیست یعنی چه ما باید از وزرا بخواهیم که اقدام بنمایند و ساکت نشینیم منتظر جاری شدن امور از مجری نشویم در صورتیکه جمعی از نمایندگان خودمان متعذر شده و یک سمت مملکت را متعذر کرده است مملکت از دست عشاير متعذر داخلی خودمان در شرف انهدام است در اینجا بنشینیم و این حرفها را بزنیم چه فایده دارد آن روزی که صحبت کمیسیون شده است راستست باید آن کمیسیون تشکیل بشود و بکارها رسیدگی نمایند اما بتأخیر افتاده و ما هم اینقدر بی حمت و بی استعداد نیستیم الا اینکه دنباله کار را نمیگیریم سر باز داریم قشون داریم آنقدر پول هم داریم که قشون مأمور کنیم الا اینکه تلکراف از آنجا بیاید برای وزیر داخله و از آنجا بیرون پیش هیئت رئیس را از آنجا بجای

دیگر فرستاده شود تا اقدامات بشود خیلی طول دارد و بدین کمیسیون متعقد بشود و منبکله تلکرافاتی رسید فوراً اقدامات لازم بعمل بیاید نه اینکه بنشینیم و صحبت کنیم.

مخبر الملک - غرض بنده هم این نبود که مجلس هیچگونه اقدام و نظارت نداشته باشد البته مسئله مهم است خیلی هم باید سعی و مجاهدت نمود ولی میگویم در هر صورت اقدامات سرمانه را باید اشخاصی بنمایند که پول و قشون در دست آنها است و ترتیب هم همینطور است حال بجهت مأموریت کمیسیونی بشود خیلی خوبست.

احسن الدوله - در باب کمیسیون خوبست همان وکلای آذربایجان را باینکی دوفتر از اشخاصی که اطلاع دارند برای اینکار معین نمایند تا معصل وزرا باشند.

رئیس - بلی بدینست مقصود کار کردنست و اشخاصی که اطلاع و بصیرت داشته باشند انتخاب بشوند.

صادیق حضرت - این ترتیب صحیح نیست این کمیسیون بجهت عموم سرحداتست نه تنها برای آذربایجان که فقط وکلای آذربایجان باشند.

اسدالله میرزا - این مسئله با مسئله سابق مختلط شد این مسئله که فرمودید گفتگوی سرحدی است و آن مسئله عشاير متعذر است که فرمانفرمای آذربایجان را محصور کرده اند او را باید علاج فوری کرد.

رئیس - اینطور نیست بموجب کاغذی که بمن رسیده است این فقره راجع بهین ساوجبلاغ تنها نیست بلکه در کردستان هم عشاير مایل بر تهر و اغتشاش هستند پس تکلیف هر یک از ماهاست که بقدر مقدور وقت خود را صرف اینکار نکنیم.

آقای سید حسن تقی زاده - اگر برای محصلی و کار کردن است هر کس میتواند داخل شود ولی شاید بعضی کارها در آنجا مطرح شود و وسعت پیدا کند که استنار بعضی از آنها لازم باشد این بود که آنروز گفته شد که جناب رئیس انتخاب نمایند و اعتماد بآن اشخاص داشته باشند و هیچ کمیسیون کوچکی در مجلس انتخاب نشده مگر اسرار کشف شده پس باید اشخاصی انتخاب شوند که بعضی مطالب را استنار نمایند و این انتخاب باز بخود رئیس راجع میشود که بهر کس اطمینان دارند انتخاب نمایند.

رئیس - اگر اجازه داده شود من يك مسئله بطور اشاره در این خصوص عرض نمایم این کمیسیون نه فقط برای این است که جواب تلکرافات را بدهد یا بوزارت جنگ محصلی نماید بلکه برای این است که کلیه مسائل راجعه بسرحدات را در تحت نظر دقت و مطالعه داشته باشد این نکته خیلی اهمیت دارد.

حاجی معین التجار - تا این طور ملاحظه می فرمائید کار درست نمیشود همینطور که آقای میرزا محمود گفتند صحیح است چرا آن انتخاب را که رئیس کردند مجری نمیدارند بموجب قانون رئیس حق انتخاب هیئت کمیسیون را دارند.

آقا شیخ حسین - دو مطلب اینجا در هم شد و بر من واجب است که يك عرض بکنم بعضی هستند

که جناب رئیس را مکرر میکنند و خدا شاهد است این ظلم است که با ملت میکنند و دیگر اینکه مکرر عرض کردم که مطالب سرحدی در مجلس علنی نباید مذاکره شود اینجاست بنشینم مذاکره میکنیم در تمام عالم پرمیشود و این عیب کار است پس باید کمیسیون سرحدی تشکیل شود و بیش از این در مجلس گفتن بیفایده است.

آقای میرزا آقای جاهد - آن تشکیل کمیسیون برای مطلب سرحدی صحیح است ولی در آن مسئله که حق دارد از وزرا از تجاوزات سرحدی و تنبیه اشراير متعذر و وصول مالیات ببرسد که از چرخ حرکت می نمایند باید معلوم شود که اختیارات این کمیسیون تا چه اندازه است و از مذاکرات و اقدامات آن مجلس مطلع باشد یا نه.

آقای حاجی امام جمعه - کسی که در این اطاق برسم و کالت وارد میشود باید تمام غرض را کنار گذاشته وارد شود و آقایان موکلین که ما را بوکالت انتخاب کرده اند اگر چه من قابل نیستم و شما را عرض میکنم همچو تصور میکنند که ما هیچ غرض و مرضی نداریم حال از این مذاکرات من مشغول شدم و گمانم اینست چون مجلس علنی است و باید مذاکرات لازم بشود این صحبت را قطع نمائید که این طور مطالب باعث خرابی و فضاخی ما است.

مخبر الملک - صحبت میشود که از مجالس سری و کمیسیونهای خاص مطلب بیرون میرود یکی از تلکرافها که در مجلس خاص خوانده شده در حبل المتین بریزد درج شده بود اینگونه مطالب معلوم نیست از طرف وکیل باشد.

رئیس - اگر می فرمائید آن کمیسیون باید متعقد شود و بخود من و اگذار می نمائید من اطلاع میدهم.

(گفتند بلی باید متعقد بشود و بموجب قانون هم باید شخص رئیس انتخاب نماید)

در این موقع بنام شد و کلاسیکه قسم یاد نکرده اند قسم یاد نمایند

آقای حاج امام جمعه شرحی در معنی خیانت و اظهار همراهی با ملت اظهار نموده و بعد قسم یاد نمودند بعد رئیس همینطور در اظهار همراهی با مشروطیت و مخالفت با مخالفین این اساس قسم یاد نموده و بعد وکلا فردا فرد قسم یاد نمودند بعد جناب رئیس شرحی در خصوص قسم خوردن وزراء و ادارات دولتی و دوائر نظامی اظهار کردند قرار بر این شد که روز سه شنبه وزراء و ادارات دولتی قسم یاد نمایند و روز پنجشنبه دوائر نظامی در مسجد سیه سالار قسم یاد نمایند و بعد جواب تلکراف که از طرف مجلس برای آقایان و اهالی ساوجبلاغ مبنی بر اظهار همراهی و رأفت و اقدامات سرمانه که شده صادر شده بود قرائت کردند (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز ۳ شنبه

شانزدهم ذی حجة الحرام

دارالشواری ملی

خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۱۴ آقای میرزا مرضی قلیخان قرائت کردند.

احتشام الاطبا پس چرا امروز را حاضر نشدند قسم یاد نمایند.

رئیس - گویا امروز کار داشتند نتوانستند

حاضر شوند ما بغیال اینک کار نداشتند اطلاع داده بودیم که امروز باشد و حال میماند برای روز شنبه ولی روز پنجشنبه بهمان ترتیبی که گفته شد دوائر نظامی خواهند آمد بجهت قسم یاد نمودن (دراین موقع لایحه که از طرف عموم انجمنهای دارالاعلام بنویسندگان مجلس رسیده بود قرائت شد و در این مضمون) خدمت و کلام محترم دارالشواری ملی عرضه میداریم پنج ماه است که اداره بلدیۀ دایر شده و با کمال جدو جهد در تکالیف خود اقدامات لازمه نموده مهرباناً نا حال نتیجه بروز نکرده لهذا اهالی طهران معضی عدم بروز نتیجه بمصادر آمده و انجمن بلدیۀ هم ناچار نمایندگانی از هر انجمن دعوت کرده و شرحی از موانعی که داشته اند اظهار نمودند بالاخره نمایندگان انجمنها چنین صلاح دانستند که یک کمیسیون در هر جا که مجلس مقدس مصلحت بداندند مرکب از دو کلاهی محترم و نمایندگان انجمنها و از دو کلاهی خود انجمن بلدیۀ با حضور وزیر داخله تشکیل یابد که در خصوص رفع موانع و پیشرفت امور انجمن مذکور مذاکره نمایند حال آنچه امر مجلس مقدس است احکام شود که از آن قرار رفتار نمایند .

وکیل التجار - از زمانیکه اداره بلدیۀ تاسیس شده چند مجلس با اعضاء آن در اینجا صحت شده که بنده هم بودم ولی آنها بطور غیر عادی شروع بکار کرده اند و خواستند مثل ممالک متدینه کار کنند این بود که کارها پیش رفت نکرد این مبلغی که برای اداره بلدیۀ معین شده بود فقط برای مواجبه مستخدمین کفایت میکرد و عقیده بنده اینست که اداره بلدیۀ بتدریج شروع بکار نمایند و باندازه دخلی که دارند کار پیدا بکنند بترتیب الهم قالا هم پیش بیندازند که کار پیشرفت حاصل نمایند نه اینکه اداره مضطرب که بمالنی خرج لازم داشته باشد دایر نمایند بدو باید یک اداره مختصری باندازه دخلی که دارند تاسیس سازند تا کم کم اهل مملکت هم بیرداختن مواضات بلدی عادی شده آنوقت بکارهای بزرگ شروع نمایند .

سیدالحکماء - خوبست همانطوریکه انجمنها کمیسیون خواسته اند تشکیل شود و در این کار رسیدگی نمایند و پیش از این لازم مذاکرات نیست **رئیس** - کمیسیون داخله از برای همین قبیل کارهاست و حال یک روزی را معین نمایند که نمایندگان انجمن بلدی باین کمیسیون حاضر شوند و در این کار رسیدگی نمایند و نتیجه را هم به مجلس اطلاع بدهند .

آقای میرزا مرتضی قلیخان - حصن السلطه که سالها در خارج تحصیل کرده و داخل نظام مخصوص روسی شده و بعد خواسته در دستگاه امپراطوری مستخدم شود تکلیف تبعیت بایشان کرده بودند قبول ننموده بآلمان رفته بود این اوقات برای کمی مغایر طهران آمده و چون از هشتصد تومان مواجبه که داشت در کمیسیون ماله وقت جرح و تعدیل دیوستان تومان ادرا کسر کرده اند حال تقریباً سالی یک هزار و پانصد تومان مغایر می خواهد که بآلمان رفته تحصیلات خود را تکمیل نماید پس از مراجعت اگر توانست بملک و دولت خدمت نماید باندازه خدمتش بایشان مواجبه بدهند .

حال در خصوص این سالی یک هزار و پانصد تومان مغایر مجلس چهارم می دهد .
آقای میرزا محمود - باید این لایحه اول نزد وزیر جنگ و وزیر علوم برود آنها تصویب نموده بعد به مجلس بیايد .

وکیل التجار - اجازه می دهد توضیحاتی بدهم اولاً وزیر امور خارجه از تحصیلات ایشان مصوب هستند و مخصوصاً گفته اند که بآلمان بروند تحصیلات خود را تکمیل نمایند و نکته دیگر اینکه شصصد تومان که از مواجبه ایشان ابقاء شده این مبلغ را تقدیم می دارد بشرط اینکه دو سال هر سالی هزار و پانصد تومان باو داده شود که بآلمان رفته و تحصیل خود را کامل نماید اگر پس از مراجعت خدمت نمود که قابل گرفتن حقوق باشد خیلی خوب و الا فلا (در این موقع شروع بقرائت دفته دوم لایحه قانونی متوقفات شد پس از قرائت چند ماده و مضامین زیاد قرارداد که وکلا دقت نظری کرده و در مجلس دیگر تصویب و تصحیح نمایند)

رئیس - آقای سیدالحکما در باب اعتبارنامه آقای معتمد التولیه کاملاً دقت نظر شده یا خیر ؟

سیدالحکما - شرایطی که در موقع انتخاب وکیل مقرر است تماماً در مورد ایشان رعایت شده و وقتی که اعتبارنامه او را در کمیسیون اعتبار نامه آوردند و بدقت ملاحظه شد بعد از مواجبه اشخاص بی غرض صحیح هم استفسار شد شهادت دادند که انتخاب ایشان بطور صحت و استجماع شرایط واقع شد .

رئیس - معضود این بود در صورتیکه انتخاب از روی صحت شده و اعتبارنامه هم بطور دقت ملاحظه شد دیگر این قال و قبل برای چیست صریحاً می گویم در صورتیکه کسی صحیحاً بسمت و کالت انتخاب شده و مجلس او را پذیرفت مخالفت و میاهوی جمعی فایده ندارد مجلس اینجرا هم را گوش نخواهد داد .

(مجلس ختم شد)
مذاکرات روز شنبه
۲۰ شهر ذی حجه الحرام
مجلس شورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۱۶ را آقا میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند .

ادیب التجار - تلگراف از اصفهان رسیده است اجازه میدهد قرائت شود ؟

رئیس - بلی بخوانید .
(تلگراف مزبور قرائت شد از اصفهان)

نمبر ۱۴۸ کلمه ۱۱۸ - ۱۸ ذی حجه ۱۳۲۵ بتوسط وکلای مکرم و انجمن محترم اصفهان حضور امنای دارالشواری گیری در قضیه ارومی سکوت ملت بملاحظه مذاکرات مجلس و انتظار نتیجه بود نتیجه جز علاج نرسید همچنان عمومی مردم انجمنها انجمن ملی را تعطیل و علاج عاجل یا تعیین تکلیف را مستعدی میباشد انقلاب و همچنان غریبی امروز ظاهر است که جلوگیری ممکن نیست اگر صلاح میدانید بشام دول مالم اخطار و بمقتضای آیه هریفه وان طائفتان من المؤمنین انتلنا حکم دفاع بشام مسلمین داده شود تمام علما در حکم و اهالی در اطاعت باجان و مال حاضرند و اگر ترتیب دیگری در آن امر مهم مقرر فرموده اند اعلام فرمائید ملت مطمئن شود .

(انجمن ملی اصفهان)

حاج علی آقا - کفادی از انجمن بول رسیده اجازه بفرمائید قرائت شود .

رئیس - چون مفصل است خوبست بپایان بیايد ای مجلس دیگر و در جواب تلگراف اصفهان هم باید اظهار تشکر کرد .

آقای شیخ حسین - قرار بود که قانونی بطلبهات قرائت شود .

رئیس - یک محظوری بود که آن در کمیسیون تفهیم لوائح رفع شده و گمان این است که دیگر زود از مجلس بگذرد انشاء الله در مجلس دیگر شروع بقرائت میشود و یک مسئله ایست که میخواهم عرض نمایم و برای مجلس را در آن خصوص بدادم چیست در لزوم تکثیر معارف و مدرسه هیچکس را حریف نیست البته همه میدانند که مدرسه باعث ترقی ملت است و اینها و اوایم که بعضی بهر امری و مراتب وزارت علوم زیاد تر بود ولی یک مدرسه دو سال قبل از طرف دولت لایحان در اینجا تاسیس شد و آن زمان هم بنده وزیر معارف و اوقاف بودم و از دولت آلمان قرارداد بجهت تاسیس مدرسه ملی بدهند و مبلغی هم دولت ایران بدهد بجهت رفتم کمیسیون سرحدی و مدرسه هم در اینجا تاسیس شد که یکصد و بیست نفر شاگرد را درس بدهد و البته هر چه مدارس خودمان را در اینجا تشکیل نمائیم که اطفال ما بجهت تحصیل بخارج بروند خیلی بهتر است زیرا که بعضی چیزها است که همه میدانند اما بعضی چیزهای دیگر هم تحصیل میکنند و هر کس هم مدرسه آلمانی را اینجا دیده است میداند که خیلی منظم و مثل مدارس عالی خارجه است و حال بواسطه ترقی آن مدرسه دولت آلمان میخواهد این مدرسه را ترقی داده یک کلاس عالی تشکیل بدهند در این صورت آن مدرسه برای تحصیل هفتصد نفر شاگرد کافی خواهد بود بطوریکه بعد از دادن تصدیقنامه شاگرد باهمان تصدیقنامه در مدارس عالی آلمان پذیرفته میشود و حال بجهت این ترتیب مبلغ هفت هزار تومان متواتر مغایر است که خواسته اند و خود دولت آلمان هم البته کمک خواهد کرد و چون همین در روزهای امده آنها است از سفارت آلمان هم جواب خواسته اند که دانسته شود از طرف دولت ایران همراهی خواهد شد یا نه حال رأی مجلس در این باب چیست ؟

بحر العلوم کرمانی - این نوسه معارف از اهم فرائض است ولی خواهش میشود این علوم که لازم است ترجمه بفارسی بشود تا ما محتاج بزحمات زیاد نشویم .

رئیس - صحیح است ولی در صورتیکه نوسه پیدا کند و کلاس عالی منعقد شود همه قسم کار میتوانست بکنند و حالا هم اینجا کسی اظهار کرده است که باید از طرف وزیر علوم این اظهار بشود صحیح است ولی چون وقت تنگ بود این بود که اظهار شد ولی خط همان یک خط است .

حاج میرزا ابراهیم آقا - این مطلب را ممکن است فردا وزیر علوم بیايند در مجلس و متافع آنرا بگویند آنوقت مذاکره بشود .

وکیل التجار - بنده دیدم اینها یک میروند بفارنگستان و بر میگرددند بهو بی مراجعت نمیکند ولی عقیده من این است که اگر هفت هزار تومان را دولت بدهد برای اینکه ما گردان اینجا بچوبی